

KKI

4:1

Mi lehet Törökország célja az újabb szíriai művelettel?

KÜLÜGYI ÉS KÜLGAZDASÁGI INTÉZET

KKI 4:1

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2019

Szerkesztő:

Szalai Máté – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Csiki Varga Tamás – NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Egeresi Zoltán – NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Varga Gergely – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Wagner Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

Fotó:

Wagner Péter

A sorozatban eddig megjelent kiadványok

2019/12. [Valóban a realizmus eszköztára a leghatékonyabb a világpolitikai folyamatok megértéséhez a Trump-korban?](#)

2019/13. [How Do You See the Future of the Gulf Cooperation Council Integration Format?](#)

2019/11. [Hogyan értékelhető a Pekingben rendezett második Övezet és Úr Fórum?](#)

2019/10. [How Could the European Elections Reshape Central Europe's Role in the EU?](#)

2019/9. [NATO Anniversary: Will There Be Another 70 Years?](#)

Régebbi számaink elérhetőek a [KKI honlapján](#).

A Külügyi és Külgazdasági Intézet 4:1 című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. E számunkban a következő kérdésre kerestük a választ: „Mi lehet Törökország célja az újabb szíriai művelettel?”

WAGNER PÉTER

Az első napok harcai után jelentős bizonytalanság övezi a török katonai műveletek célját. Bár a hivatalos megnyilatkozások szerint Ankara a szíriai kurd–török határ teljes, mintegy 480 km hosszában kíván egy 19 mérföld (30 km) mélységű „biztonsági zónát” kialakítani, de egyelőre kérdéses, hogy ezt meg tudja-e valósítani.

A műveletek első fázisában azon a mintegy 100 km-es szakaszon zajlottak katonai akciók, ahol már korábban is történtek közös török–amerikai járőrözések. A Tel Ábjád és Szerá Káne közötti térségben szeptember elején hajtották végre az amerikai és a török katonák az első, október hatodikán pedig a harmadik és egyben az utolsó közös műveletüket. Az amerikai–török együttműködés megkezdése előtt a törökök eltávolították ezen a szakaszon azokat a betonfal elemeket, amelyek fizikailag is lezárják a szinte teljes, 850 km hosszú a szíriai–török határt. A jövőben egy újabb török katonai művelet indikátora lehet, ha a szíriai kurd–török határ egy másik szakaszán is felszámolják a betonfalat.

A két fél közötti katonai erőviszonyok nagyon egyenlőtlenek. A hivatalosan Észak és Kelet-Szíriai Autonóm Adminisztrációnak nevezett terület fő katonai ereje a Szíriai Demokratikus Erők (SDF), amely maga is a különböző helyi milíciák eltérő színvonalú konglomerátuma. A főszerepet az adminisztrációt is a kezében tartó Kurd Népvédelmi Egységek (YPG) játsszák, de mellettük keresztény, jezidi és arab milíciák is tagjai a koalíciónak (egyres vélemények szerint az SDF többségét már arabok alkotják). A mintegy [60.000 főre becsült](#) katonai erő Szíria területének egyharmadát ellenőrzi, ami egyben azt is nyilvánvalóvá teszi, hogy szétfeszített és felaprózott szervezetről van szó.

Az elmúlt évek harcai során az SDF sikere nagymértékben a nemzetközi koalíció (főként az Amerikai Egyesült Államok) által nyújtott légi támogatáson múlt, amely pótolta a milícia nehézfegyverzetének hiányából fakadó hátrányokat. E támogatás emlékezetes példája volt, amikor a szíriai hadsereg és orosz zsoldosok kísérletet tettek egy kurd kézen levő olajfinomító elfoglalására. A harckocsikkal is megerősített offenzívát az amerikai légierő csapásai [tették lehetetlenné](#), megmentve ezzel az SDF erőit.

A török hadsereg támadásával szemben azonban a kurdok egyelőre nem számíthatnak ilyen segítségre. A török légierő szabadon bombázhatja Északkelet-Szíriát, és a török harckocsikkal és páncélozott járművekkel szemben csak korlátozottan tud fellépni az SDF. Ugyanakkor a korábbi török műveletek tapasztalatai azt

mutatják, hogy mind a török haderő, mind a vele együttműködő, hivatalosan Szíriai Nemzeti Hadseregnek (SNA) nevezett, különféle arab milíciák együttese rendkívül óvatosan és lassan fog haladni az előrenyomulás során. Különösen igaz lehet ez a települések esetében, ahol a reguláris katonai képességek jelentette előny jelentősen lecsökken.

A hírekkel ellentétben, az amerikai erők nem vonultak ki még a kurd területekről. Az a 100-150 katona, akiknek a kivonása szóba került, a mostani török offenzíva két végpontján fekvő szíriai városokban állomásozott eddig, s csak hátrébb vonták őket onnan, de nem hagyták el az országot. A teljes, alig 2000 fős amerikai kontingens jövője továbbra is kétséges. Elképzelhető, hogy a megváltozott biztonsági helyzet miatt Donald Trump elnök mégis lemond arról, hogy kivonja őket, és így határt szabjon a további török előrenyomulásnak. Mivel az amerikai elnöknek a csapatvisszavonási döntését szinte a teljes washingtoni adminisztráció ellenzi, sőt úgy tűnik, Trump is meghátrált, elképzelhető, hogy a későbbiekben az USA mérsékelni igyekszik majd a török beavatkozást.

Szíriai Kurdisztánt egyelőre nem fenyegeti totális katonai invázió, de a kurd adminisztráció kulcsfontosságú települései, beleértve a szó szerint is a török határ mentén fekvő „fővárost”, Kamislit, beleesnek a 32 km-es biztonsági sávba. Amennyiben a török beavatkozás valóban kiterjed a teljes határsávra, úgy újabb jelentős humanitárius katasztrófával kell szembenéznünk. Az SDF minden erejét mozgósítani fogja az önvédelem érdekében, bár valószínű, hogy az arab milíciák kiválnak vagy átállnak majd a török oldalra. Mivel a fő fókusz a továbbiakban a török invázió feltartóztatása fogja jelenteni, az SDF az Iszlám Államtól (ISIS) visszafoglalt [területekről ki fog vonulni](#), így ott olyan hatalmi vákuum jöhet létre, amely a terrorizmus újjáéledéséhez és ezzel beláthatatlan körülményekhez vezethet.

VARGA GERGELY

Noha a török hadműveletek hátterében elsősorban a kurdkérdés áll, ehelyütt főként Törökországnak az Egyesült Államokhoz fűződő kapcsolata tükrében vizsgálom a szíriai háború legújabb fejzetét. A Törökország által Észak-Szíriában, a kurd autonóm terület ellen indított műveletek következtében fellángoló harcok egyik meghatározó szereplője ugyanis – paradox módon, éppen a növekvő passzivitása által – az Egyesült Államok. Trump elnöknek a csapatkivonásra vonatkozó döntése nélkül vélhetően nem, vagy korántsem ilyen kiterjedésben és formában került volna sor a török offenzíva megindítására. A Donald Trump és Recep Tayyip Erdoğan között vasárnap létrejött megállapodás ugyanakkor egyáltalán nem jelenti a török–amerikai ellentétek feloldását.

A Törökország és az Egyesült Államok közötti, a közel-keleti kérdések jelentette törésvonalak egyáltalán nem új keletűek, a szíriai polgárháború azonban kétségtelesen egy újabb katalizátorként működik ebben a folyamatban. Úgy is fogalmazhatunk, hogy nem csupán kurd szempontból merül fel újfent Washington megbízhatatlansága, de Törökország évek óta erre a tételre is építi Szíria- és Közel-Kelet-politikáját.

Ankara a polgárháború első éveiben azt vetette Washington szemére, hogy hangzatos nyilatkozatokon kívül szinte semmilyen (érdemi) lépést nem tett Bassár el-Aszad elnök megbuktatása érdekében. Az ISIS elleni fegyveres küzdelem éveiben a kurdoknak nyújtott amerikai fegyveres és pénzügyi támogatást a török vezetés növekvő gyanakvással figyelte. A jelenlegi török hadműveletek egyik közvetlen előzménye pedig a török–szíriai határ mentén az amerikaiak közreműködésével kialakított biztonsági zóna hatékonysága körüli amerikai–török ellentét volt. A tágabb stratégiai összefüggésben Ankara számára az amerikai–kurd szövetség fenyegetést jelent Törökország politikai és biztonsági érdekeire – potenciálisan a területi egységére –, és ezen belül az USA-nak a szíriai határ menti katonai jelenléte olyan tehertételt jelent, amely szűkíti a törökök regionális mozgásterét.

Donald Trumpnak az Északkelet-Szíriát érintő amerikai csapatkivonásról szóló hétvégi döntése egy állomás abban a folyamatban, amely az USA közel-keleti szerepvállalásának a leépítését, illetve az amerikai biztonsági garanciák hitelességének a gyengülését jelzik. A török vezetés vélhetően nagyon szoros figyelemmel követte az elmúlt hónapok iráni–amerikai vitáit és az amerikai mérsékelt reakciókat a vélhetően Irán által tett agresszív lépésekre. Ankara úgy számol, hogy amennyiben már a stratégiaileg jóval magasabb prioritást jelentő Perzsa-öbölben sem olyan erőteljes az amerikai fellépés, úgy a washingtoni szempontból másodlagos jelentőségű Szíriában még kevésbé kell számítani erőszakosabb amerikai érdekérvényesítésre az ország *de facto* felosztása kapcsán.

Nem világos ugyanakkor, hogy az esetleges belpolitikai előnyök (egy végeláthatatlan háborúban való amerikai katonai szerepvállalás további csökkentése), valamint az észak-szíriai jelenlét költségei és kockázataihoz képest meglehetősen korlátozott nyereség mellett van-e más olyan nagy stratégiai haszna is az USA-nak, amelyet a csapatkivonás eredményezhet. Tegyük hozzá, hogy az európai érdekek szempontjából is kockázatos döntésről van szó. Az amerikai közel-keleti beavatkozások, a demokráciaexport és annak következményei továbbra is óriási kihívásokat okoznak Európának, továbbá a térségben való amerikai katonai aktivitás és jelenlét távlati csökkentése elő is segítheti ott egyfajta kedvező hatalmi egyensúly beállását. Ám nagyon sok múlik a részleteken: ahogy a beavatkozások kudarcát a szövetség- és koalícióépítés hiánya tovább mélyítette, úgy hasonló kockázatok a kivonulás esetén is fennállnak. E felelőtlen politika elsődleges elszenvedői pedig – ahogy az rendszerint lenni szokott – az érintett régió népei.

CSIKI VARGA TAMÁS

A kurdok az Iszlám Állam visszaszorítása során stratégiai értelemben túlterjeszkedtek. Az általuk felszabadított – kurd, illetve vegyes lakosságú – területek megtartása és általában a gazdasági-politikai mozgásterük mind Irakban, mind Szíriában az állami szereplők, valamint a regionális (elsősorban Törökország és Irán) és a külső nagyhatalmak (az Egyesült Államok, Oroszország és – jóval

kisebb mértékben – az európai nagyhatalmak) szándékaitól függött. Azóta Irakban elveszítették az ún. „vitatott területeket”, Szíriában pedig még azelőtt, hogy a központi kormányzat néhány évi erőgyűjtés után felszámolhatta volna (akár katonai erővel is) az elért „kvázi autonóm” területeket, most Törökország teszi ezt meg.

Ankara vélhetően több dologban is bízik. Egyrészt abban, hogy miután hallgatólagos megegyezés született arról, hogy a nagyhatalmak az elsődleges reálpolitikai érdekeik követése miatt nem avatkoznak be a szíriai kurdok érdekében, a törökök „szabad kezet kapnak” a tervezett biztonsági zóna megtisztításában. Egyelőre ez megalapozott reménynek tűnik, mert Donald Trump elnök a török akció kezdete előtt [valóban átadta a térségbeli „terrorellenes műveletek” vezetését Törökországnak](#) – bár a kurd területeket célzó hadjáratral kapcsolatos elnöki retorika súlypontja [napi szinten változik](#).

Az Európai Unió [a menekültügyi megállapodás foglya](#), ugyanis szüksége van a török hatóságok fékező tevékenységére a Közel-Keletről Európa felé tartó potenciális menekült- és migrációs hullámok feltartóztatásában. Oroszország és Irán pedig a saját céljait tartja szem előtt, amelyekkel a szíriai kurdok meggyengítése egyáltalán nem ütközik. A nemzetközi politika terén a kurdoknak csupán a közvélemény egy része fogja jelenleg a pártját, de sem ettől, sem [az EU figyelmeztetésétől](#) vagy [a NATO-főtitkárnak az önmérsékletre való felszólításától](#) nem várható a török műveletek leállítása.

Másrészt Ankara abban is bízhat, hogy katonai értelemben (a nehézfegyverzet, a tüzérség, az erő kifejtés összpontosítása, a légicsapások, a légi szállítás és a felderítés terén) jóval erősebb az észak-szíriai kurdoknál, ezért akár viszonylag gyors lefolyású műveletekre számít. Ankara talán arra is épít, hogy az ellenfelek erőfölényét – miként Irakban, úgy Szíriában is – belátják a kurdok, és inkább visszavonják az erőiket, hogy megkíméljék azokat (valamint a térség településeit) a további pusztítástól.

E két tényezőt azonban korántsem tekinthetjük biztosnak, hiszen Szíriában nincs olyan „kurd hátszország”, ahova vissza lehetne vonulni, és ahova a kurd lakosság a biztonság reményében menekülhetne/áttelepülhetne. Ugyancsak bizonytalan, hogy a 2015 óta tartó harcokban újfent megedződött és ma már valamelyest jobban felszerelt kurd erők megpróbálják-e aszimmetrikus hadviselési eszközökkel lelassítani a török előrenyomulást, és érzékeny veszteségeket okozni a támadóknak. Bár ennek a terep- és az általános erőviszonyok nem kifejezetten kedveznek, de [láttunk már rá példát](#) korábban. Ankarának éppen ezért illene számolnia azzal is, hogy a Kurdisztáni Munkáspárt (PKK) erői Irakban és Törökországban is igyekeznek majd megtorolni a szíriai fejleményeket, ami tovább destabilizálhatja a térséget.

A török kormány célja – hogy belpolitikai megfontolásokból egyetlen húzással elszigetelje a szíriai válságócokat a határtérségtől, meggyengítse az észak-szíriai kurdokat, és elvágja tőlük a kurd területeket, valamint perspektivikusan enyhítse a saját menekültproblémáját – a számára pozitív előjelek mellett is komoly kockázatokat rejt magában. Ami pedig már látható: a másodlagos veszteségek, a pusztítás, a térség lakosságával és menekültjeivel folytatott „cserekereskedelem” nem javít Törökország nemzetközi megítélésén.

EGERESI ZOLTÁN

Törökország az október 9-én megindított katonai intervenciójával egy régen ki-látásba helyezett tervét váltotta valóra. A török politika és média már 2012 óta aggódva figyelte a szíriai kurdok önszerveződését, illetve a versengő frakcióik közül a török Kurdisztáni Munkáspárt helyi szervezetének tekintett Demokratikus Unió Pártjának (PYD) a megerősödését és hatalomra kerülését. Ankara biztonsági aggodalmait vezették ahhoz, hogy az ország Szíria-politikája is átalakult, s az idő előrehaladtával már nem Aszadot, hanem a PYD-t és annak fegyveres egységeit tekintette a legnagyobb kihívásnak. Ezt jelezte, hogy 2014-ben, amikor az Iszlám Állam Kobanét ostromolta, nem nyújtott támogatást a kurdoknak – illetve csak iraki kurd csapatokat engedett oda –, s ezzel a keleti tartományaiban kitört zavargásokat is vállalta.

A későbbiekben két offenzívát is láthattunk, amelyek közül az egyik az Iszlám Állam ellen irányult ugyan, de a lényegét tekintve stratégiaileg akadályozta meg az Észak-Szíria nyugati és keleti részéből egymás felé megindult kurd erők egyesülését (Eufrátesz Pajzsa hadművelet, 2016 augusztusa).

A második művelet viszont már kifejezetten a kurdok ellen irányult, s a kelet felé tartó kurd sereg bázisának, Afrin tartománynak az elfoglalását célozta (Olajfaág hadművelet, 2018 januárja). Az említettekén kívül is akadtak kisebb-nagyobb összecsapások: a Manbidzs, illetve a megmaradt északnyugat-szíriai kurd enklávé, Tal Rifat elleni 2019. tavaszi támadás is a török erők eltökéltségét jelezte. A további katonai intervenciókat Északnyugat-Szíriában Moszkva, míg az Eufrátesz vidékén és az attól keletre elterülő vidékeken Washington akadályozta. Ha korlátozott célok megvalósítására is, de az előbbi tavaly Afrin, az utóbbi pedig most október elején Északkelet-Szíria határ menti területeinek elfoglalására adott zöld utat Ankarának.

A török intervenciók a terroristának tekintett PYD erőinek a török–szíriai határtól való minél messzebbre tolását szolgálják. A korábbi hadjáratokban elfoglalt területeken megindultak az infrastrukturális fejlesztések, valamint a háborús károk rendezése és a területek közigazgatásának a megszervezése – a lehetőségtől függően a szomszédos török megyékbe integrálva azokat. Ezzel együtt pedig kezdetét vette a szíriai menekülteknek az ország részbe való lassú visszatérése. A Törökországban hivatalosan regisztrált mintegy 3,6 millió menekültből eddig körülbelül [350 ezren tértek](#) vissza Szíriába. Ez meglehetősen alacsony létszám, de nem várható nagy bevándorlás olyan területekre, ahol a különböző kurd szervezetek folyamatosan támadásokat intéznek a török és a velük szövetséges arab csapatok ellen.

A Béke Forrása nevű mostani hadművelet deklarált célja a korábban hangoztatott és tárgyalásra bocsájtott biztonsági zóna kialakítása, amely az Eufrátesz partjának keleti részére, egy közvetlenül a török határ mentén fekvő 30 km széles, nagyjából 15 ezer km²-es sávra terjedne ki. A török és a velük együtt harcoló arab csapatok megkísérik kiszorítani a területről a kurd milíciákat, ami várhatóan súlyos emberáldozatokhoz fog vezetni mindkét oldalon. Komoly gerillaharcra kell készülni, hiszen abban mindkét fél szerzett már tapasztalatokat. A harcok következtében

vélhetően a többségében kurd lakosság jelentős része is el fogja hagyni a területet, a helyben maradóknak pedig szembe kell nézniük a földalatti ellenállás megindulásával és a terroristaellenes intézkedésekkel, ami – Afrinhoz hasonlóan – állandó biztonsági kihívást fog jelenteni.

A török várakozások szerint a biztonsági zóna kialakítása csökkenteni fogja a PKK részéről a hátországra nehezedő nyomást – azonban politikai megoldás nélkül nem fog békét teremteni. Ez utóbbi terén az elmúlt évek próbálkozásai rendre kudarcot vallottak, és a határ délebbre tolása, illetve a kurd lakosság jelentős részének délre menekülése nemcsak újratermeli majd a kihívást, hanem újabb jelentős területeket tesz konfliktuszónává.

A biztonsági dimenzió mellett komoly belpolitikai szükségszerűségek is a beavatkozásra sarkallták a török vezetést. A hadjárat révén elfoglalt terület – ahogy azt Erdoğan többször jelezte a közelmúltban – az országban élő szíriai menekültek jelentős része számára válhatna új otthonná. Az arab lakosság betelepítésével pedig módosulnának az etnikai arányok, ami megnehezítené a későbbiekben a PKK bejutását az országba. A menekültek egy részének az átköltöztetésével továbbá sikerülne csökkenteni a török lakosságon belüli feszültséget, ezáltal a kormánnyal való elégedetlenséget, amely 2019 tavaszán több nagyváros, így Isztambul elvesztéséhez is vezetett. A katonai akció révén kovácsolt politikai tőke (a PKK-ellenes harc és a hadi sikerek pozitív hatása, illetve a menekültkérdés rendezésének a lehetősége) pedig javíthat a komoly belső válsággal küzdő kormánypárt kohézióján és népszerűségén. Ugyanakkor a korlátozott katonai célok – továbbá az Egyesült Államok részéről beígért szankciók – miatt nem tudja felszámolni az ellenállást és a PKK jelentette fenyegetést. A kérdés hosszú távú rendezéséhez politikai meg egyezésre lenne szükség – azonban az utóbbi évek ez irányú próbálkozásai rendre kudarcot vallottak.